

RAPORT

o nadużyciach seksualnych popęlnionych przez niektórych duchownych diecezji płockiej zgłoszonych w okresie od 31 maja 2007 roku do 31 maja 2021 roku

Wprowadzenie

Dramat małoletnich osób, wykorzystanych seksualnie przez osoby duchowne, na długo pozostanie w pamięci ludzi wierzących jako jeden z najbardziej trudnych okresów w życiu Kościoła. Jest on tym bardziej bolesny, że do ogromu cierpień ofiar została dołączona obojętność i brak właściwej reakcji ze strony osób i struktur odpowiedzialnych za czuwanie nad tym, by praca duszpasterska nie stała się okazją do wyrządzenia krzywdy komukolwiek, zwłaszcza najsłabszym. Kościół musi ciągle pamiętać o przestrodze i surowej karze, przed którą przestrzega Jezus: „*Kto by się stał powodem grzechu dla jednego z tych małych, którzy wierzą we Mnie, temu byłoby lepiej kamień młyński zawiesić u szyi i utopić go w głębi morza*” (Mt 18, 6).

Dlatego po raz kolejny mocnym głosem muszą wybrzmieć słowa przeprosin za rany zadane dzieciom i młodzieży, którzy zostali wykorzystani seksualnie przez niektórych duchownych diecezji płockiej. Choć dramat wykorzystania seksualnego dokonuje się we wszystkich grupach społecznych, zawodowych, wiekowych, to jego oblicze jest szczególnie odrażające, gdy czynią to osoby duchowne i konsekrowane. Wtedy Kościół, który został powołany, by być znakiem zbawienia w świecie, traci swoją wiarygodność, przestaje być autorytetem moralnym i duchowym, a pasterze powołani do duchowej troski nad powierzonymi im ludźmi czy to z powodu swoich zaburzeń, czy niemoralnego stylu życia, stają się narzędziem w ręku szatana¹.

Mając świadomość bólu zadawanego ofiarom, również przez niektórych duchownych diecezji płockiej, Kościół lokalny pragnie z całą szczerością i odpowiedzialnością zmierzyć się z bolesnymi faktami z przeszłości poprzez publikację niniejszego raportu. Publikacja raportu stawia sobie trzy cele:

- 1) oczyszczenie i uzdrowienie wspólnoty Kościoła;
- 2) rzetelne poinformowanie członków Kościoła lokalnego o rozmiarach tej tragedii. Do tej wiedzy mają prawo przede wszystkim ofiary, ich rodzice, krewni, osoby towarzyszące pokrzywdzonym w wychodzeniu z dramatu wykorzystania, diecezjanie płocki oraz opinia publiczna. Pozwoli to na merytoryczną dyskusję, chroni przed uproszczeniami i stereotypami w postrzeganiu Kościoła, duchownych i rozmiarach nadużyć seksualnych;
- 3) zbudowanie spójnego systemu prewencji i właściwego reagowania na sytuacje wykorzystania małoletnich. Pogłębiona wiedza o skali problemu, jego uwarunkowaniach i kontekstach, pozwoli też na bardziej trafną diagnozę sytuacji, w której znalazł się Kościół płocki.

I. Ogólne założenia raportu i liczba zgłoszeń

Niniejszy raport prezentuje dane dotyczące problemów nadużyć seksualnych popęlnionych przez niektórych duchownych diecezji płockiej ujawnionych w latach 2007-2021 oraz podjętych działań. Przyjęta cezura czasowa, wynika przede wszystkim z faktu, że 31 maja

¹ Zobacz przemówienie Ojca Świętego Franciszka do przewodniczących episkopatów na zakończenie spotkania poświęconego ochronie małoletnich w Kościele 24 lutego 2019 r.

2007 r. diecezję płocką objął nowy biskup diecezjalny Piotr Libera, który w sposób kompleksowy zajął się badaniem nadużyć zgodnie z normami kościelnymi.

Ponadto kwerenda w archiwach diecezjalnych pokazała, że przed 2007 r. praktycznie nie gromadzono dokumentów w tych sprawach i nie przeprowadzono żadnego procesu kościelnego przeciwko duchownym. Należy zauważyć, że pierwsza informacja o nadużyciach została przekazana do Kongregacji Nauki Wiary 14 marca 2007 r. przez administratora diecezji płockiej bp. Romana Marcinkowskiego, natomiast pierwsze formalne zgłoszenie zostało przesłane do Kongregacji Nauki Wiary przez bp. Piotra Liberę 8 kwietnia 2008 r.

W latach 2007-2021 strona kościelna otrzymała 20 zawiadomień o możliwości wykorzystania seksualnego osób małoletnich przez niektórych duchownych inkardynowanych do diecezji płockiej. W 10 przypadkach zapadł wyrok w sądzie kościelnym, 5 uznano za niepotwierdzone, 5 jest nadal badanych (Tab. 1). Skazani duchowni stanowią około 1,1% duchowieństwa diecezji płockiej, posługującego w okresie, którego dotyczyły zgłoszenia².

Tab. 1. Zgłoszenia w diecezji płockiej w latach 2007-2021

Stan sprawy na forum kościelnym	Liczba spraw
Zgłoszenia zakończone udowodnieniem winy	10
Zgłoszenia niepotwierdzone we wstępnym dochodzeniu kościelnym	4
Zgłoszenia aktualnie badane	5
Zgłoszenia po śmierci domniemanego sprawcy	1
Suma	20

W toku kościelnego dochodzenia wstępnego nie potwierdzono 4 oskarżeń, jedno dotyczyło zmarłego duchownego – jednak mimo to podjęto czynności wyjaśniające.

Na przestrzeni 14 lat, zgodnie z prawem obowiązującym w chwili powzięcia informacji, strona kościelna przekazała prokuraturze 15 zawiadomień o możliwości popełnienia przestępstwa, z czego 10 spraw zostało umorzonych lub odmówiono wszczęcia postępowania, w 4 przypadkach prokuratura wniosła akt oskarżenia, a jedno jest w trakcie badania. W 3 sprawach zapadły już wyroki skazujące, w jednym przypadku wyrok do tej pory nie zapadł (Tab. 2).

Tab. 2. Zawiadomienia do prokuratury

Stan sprawy	Liczba spraw
Postępowanie wszczęte przez prokuraturę	4
Postępowanie umorzone/odmowa wszczęcia postępowania przez prokuraturę	10
Sprawa badana przez prokuraturę	1
Suma	15

² W tym czasie pracowało w diecezji płockiej łącznie około 900 księży.

Należy podkreślić, że w 4 przypadkach, mimo umorzenia sprawy przez prokuraturę, strona kościelna przeprowadziła procesy karno-administracyjne, w których zapadły wyroki skazujące. W 2 przypadkach sprawców wydano ze stanu duchownego, w pozostałych 2 nałożono środki karne w postaci zakazu kontaktu z małoletnimi.

II. Rodzaje przestępstw

Spośród 10 zakończonych spraw, jedna dotyczyła posiadania i rozpowszechniania treści pornograficznych z udziałem dzieci, zaś pozostałe innych form wykorzystania seksualnego małoletnich. Cztery przypadki dotyczyły obcowania płciowego (5 ofiar), pozostałe innych czynności seksualnych.

Ofiarami najczęściej były dzieci, które znalazły się w trudnej sytuacji materialnej, rodzinnej albo były w stosunku zależności lub zaufania wobec sprawców. Kontakt z poszkodowanymi sprawcy nawiązywali pod pretekstem działań duszpasterskich, a najczęstszym miejscem popełnienia czynu karalnego było mieszkanie duchownego. Dwóch duchownych popełniło przestępstwa podczas wyjazdów organizowanych dla dzieci i młodzieży. Sprawcy preferencyjni (ukierunkowani na dzieci przed wejściem w okres pokwitania) stosowali różne techniki manipulacyjne ułatwiające dostęp do ofiar. Uczestniczyli też w wydarzeniach rodzinnych poszkodowanych, w celu budowania zaufania u rodziców lub opiekunów. Sprawcy niepreferencyjni (wykorzystujący okazję) z reguły nie nawiązywali bliskich relacji z rodziną, choć zwykle ofiary były im dobrze znane i pochodziły z aktualnego lub byłego miejsca pracy duszpasterskiej.

Najczęściej zawiadomienie o przestępstwie zgłaszały ofiary, ale po osiągnięciu pełnoletniości. Rodzice lub opiekunowie powiadomili stronę kościelną o możliwości popełnienia przestępstwa jedynie w 2 przypadkach.

III. Charakterystyka sprawców

Złożone zawiadomienia dotyczyły czynów popełnionych przez 10 sprawców w latach 1980-2015. Szczegółowe dane o sprawcach przedstawia Tab. 3.

Tab. 3. Wiek i staż kapłański sprawców w zakończonych sprawach

Data pierwszego wykorzystania	Wiek sprawcy*	Staż kapłański*
1980	25	1
1999	39	13
2002	28	2
2003	42	17
2003	33	8
2005	33	7
2006	30	5
2008	44	19
2009	29	4
2015	34	9
Średnia	33,7	8,5

* w momencie popełnienia pierwszego przestępstwa

W chwili popełnienia przestępstwa 2 sprawców było proboszczami, 6 wikariuszami, pozostali pełnili funkcje w instytucjach diecezjalnych. W ramach dochodzenia wstępnego lub nakazem wyroku sądu kościelnego, wszyscy sprawcy zostali poddani diagnozie psychologiczno-seksuologicznej, a 8 podjęło długoterminową terapię. Problemem współistniejącym z zaburzeniami sfery seksualnej było uzależnienie od pornografii (na różnym poziomie). U żadnego ze sprawców nie zdiagnozowano uzależnienia od alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych.

IV. Charakterystyka ofiar

Zgłoszenia dotyczyły 15 ofiar w wieku od 11 do 17 lat – 11 chłopców i 4 dziewcząt. Cztery osoby poszkodowane w chwili zdarzenia nie miały ukończonych lat 15. Szczegółowe dane dotyczące wieku i płci ofiar prezentuje Tab. 4. Zawiera ona dane o 9 przestępstwach, nie zostało w niej ujęte przestępstwo rozpowszechniania treści pornograficznych z udziałem dziecka.

Tab. 4. Płeć i wiek ofiar w sprawach w zakończonych

Płeć	Wiek ofiary
M	16, 17
M	17
M	17
M	16, 17
M	12
K	16, 17
M	16
K	11, 14
M	14, 15, 15
Średni wiek	15,3

Ze względu na wiek ofiar można przypuszczać, że w 2 przypadkach czyny były skutkiem pedofilii, w pozostałych przypadkach prawdopodobnie mamy do czynienia z innymi zaburzeniami seksualnymi, np. efebofiliją.

V. Podjęte działania prawne i nałożone kary w sprawach zakończonych na forum kościelnym

Zgodnie z normami wydanymi przez papieża Jana Pawła II w motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela* oraz *Wytycznymi dotyczącymi wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia*, wszystkie sprawy po dochodzeniu wstępnym zostały zgłoszone do Kongregacji Nauki Wiary.

Spośród zakończonych spraw, 6 znalazło swój finał w kościelnych procesach karno-administracyjnych. W 2 przypadkach Kongregacja uznała, że zarzuty uległy przedawnieniu, jednak poleciła nałożenie na sprawców ograniczeń w kontaktach z małoletnimi. Dwie sprawy nie znalazły swojego zakończenia w sądzie kościelnym, gdyż jeden ze sprawców porzucił kapłaństwo i została uruchomiona procedura przeniesienia go do stanu świeckiego; w drugim przypadku sprawca zmarł przed rozpoczęciem dochodzenia wstępnego. W zakończonych postępowaniach kościelnych wymierzono kary wydalenia ze stanu kapłańskiego lub zakaz kontaktu z osobami małoletnimi (patrz Tab. 5).

Tab. 5. Kary wydane przez trybunał kościelny

Rodzaj kary	Liczba ukaranych
Wydalenie ze stanu duchownego	2
Dożywotnie ograniczenie kontaktu z małoletnimi	1
Czasowy zakaz kontaktu z małoletnimi	5

Dwóch duchownych zostało oskarżonych więcej niż raz. Jeden dwukrotnie (raz otrzymał wyrok kościelny, zaś druga jego sprawa jest w toku zarówno na forum kościelnym, jak i państwowym). Drugi duchowny został oskarżony trzykrotnie, jednak wszystkie postępowania zostały umorzone zarówno przez prokuraturę, jak i stronę kościelną. We wszystkich przypadkach jego dotyczących sprawy zgłosiły osoby trzecie, a wskazana ofiara nie potwierdziła zdarzenia.

VI. Podjęte działania na podstawie prawa państwowego

W ciągu 14 lat złożono 15 zawiadomień do prokuratury (13 duchownych). Najczęściej sprawy były zgłaszane przez stronę kościelną (11 razy), dwukrotnie przez osoby pokrzywdzone lub ich bliskich, w jednym przypadku oskarżony duchowny wniósł prywatne oskarżenie przeciw osobie zgłaszającej zawiadomienie, w jednym także przypadku wszczęto postępowanie z urzędu.

Prokuratura odmówiła wszczęcia postępowania w 10 przypadkach. Zazwyczaj czyniła to z powodu przedawnienia lub wieku ofiary (powyżej 15. roku życia). Należy podkreślić, że diecezja płocka od 13 lipca 2017 r., czyli od nowelizacji przepisów Kodeksu Karnego penalizujących nadużycia seksualne wobec małoletnich, przekazuje prokuraturze wszystkie zgłoszenia dotyczące osób poniżej 18 roku życia.

W zakończonych procesach w sądach powszechnych wymierzono następujące wyroki: jeden duchowny za posiadanie i rozpowszechnianie pornografii dziecięcej otrzymał wyrok pozbawienia wolności na okres 2 lat w zawieszeniu na lat 5 oraz zakaz pracy wychowawczej na 2 lata; drugi za doprowadzenie do obcowania płciowego z osobą małoletnią, otrzymał karę pozbawienia wolności na okres 2 lat oraz grzywnę.

VII. Działania podjęte wobec ofiar i sprawców

a) Pomoc ofiarom i ich rodzinom oraz zranionym wspólnotom parafialnym

Próba systemowego rozwiązywania problemów związanych z nadużyciami seksualnymi wobec małoletnich rozpoczęła się od powołania przez biskupa płockiego Piotra Liberego w dniu 24 października 2007 r. „Zespołu ds. nadużyć moralnych osób duchownych w diecezji płockiej”. Jego głównym zadaniem było wspieranie biskupa płockiego we wstępnym rozpoznaniu toczących się wówczas spraw przeciw kilku duchownym oraz wypracowanie

podstawowych zasad w reagowaniu na nowe zgłoszenia. W skład zespołu weszło trzech duchownych: prawnik, psycholog oraz teolog. Komisja przygotowała materiały, które w kwietniu 2008 r. zostały przekazane do Kongregacji Nauki Wiary. Były to pierwsze formalne zgłoszenia, jakie przekazano tej dykasterii zgodnie z wówczas obowiązującym prawem.

W dniu 23 czerwca 2013 r. został przekształcony i zmieniony skład zespołu oraz otrzymał nową nazwę „Ku uzdrowieniu i odnowie”. Należą do niego specjaliści z różnych dziedzin: prawnicy, seksuolodzy i psychologowie, są to zarówno osoby świeckie, jak i duchowne. Zespół spotyka się kilka razy w roku i wspomaga biskupa płockiego w podejmowaniu decyzji dotyczących wspierania osób pokrzywdzonych i budowania strategii prewencyjnej. Gremium to analizuje również bieżące zgłoszenia oraz czuwa nad właściwym nadzorowaniem sprawców.

Zgodnie ze wskazaniami Konferencji Episkopatu Polski, 14 października 2016 r. został powołany delegat biskupa płockiego ds. ochrony dzieci i młodzieży. Jego podstawowym zadaniem jest przyjmowanie zgłoszeń od osób składających zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstw seksualnych na osobach małoletnich i bezradnych. Delegat wykonuje też zadania zlecone przez biskupa w ramach tzw. wstępnego dochodzenia kościelnego oraz jest oddelegowany do kontaktu z państwowymi organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości.

Istotną rolę w niesieniu pomocy osobom zranionym przez wykorzystanie seksualne odgrywa także duszpasterz wspomagający ofiary nadużyć seksualnych, ich najbliższych oraz wspólnoty parafialne. Został on powołany przez biskupa płockiego w dniu 12 października 2017 r. Udziela on duchowej i psychologicznej pomocy zarówno ofiarom, jak i ich rodzinom. Uczestniczył też w spotkaniach ze wspólnotami parafialnymi, w których doszło do przestępstwa.

Diecezja płocka udziela i nadal udziela różnorodnego wsparcia ofiarom i ich rodzinom. Obejmowało ono pomoc: psychologiczną, medyczną, prawną, materialną oraz duchową. Pomoc materialna diecezji dotyczyła pokrycia kosztów związanych z długotrwałą terapią specjalistyczną, pomocą prawną ofierze i wsparcia w wydatkach związanych z edukacją osoby pokrzywdzonej. Wszystkim ofiarom oraz członkom ich rodzin zaproponowano również wsparcie terapeutyczne. Skorzystało z niego 5 osób – trzy ofiary oraz dwoje rodziców. Niektórzy pokrzywdzeni nie byli zainteresowani tą formą pomocy, gdyż skorzystali z niej jeszcze przed zawiadomieniem strony kościelnej.

b) Działania wobec sprawców

Podejmowane działania wobec sprawców mają dwojaki charakter: prewencyjny oraz naprawczy. Pierwszy cel jest realizowany przez działania kuratora w odniesieniu do duchownych, którzy zostali oskarżeni lub skazani w związku z przestępstwami seksualnymi wobec małoletnich. Kurator został powołany przez biskupa płockiego w dniu 12 października 2017 r. Jego zadaniem jest nadzór nad sprawcami odbywającymi kary, czuwanie nad realizacją zaleceń związanych z ograniczeniami w posłudze kapłańskiej oraz kontakcie z osobami małoletnimi. Kurator pomaga sprawcy w zrozumieniu skutków popełnionego przestępstwa, uznania własnej odpowiedzialności, potrzeby zadośćuczynienia oraz podjęcia właściwych środków pokuty. Zobowiązany jest też do kontaktu ze duchownymi odbywającymi wyrok pozbawienia wolności lub tymczasowo aresztowanymi.

Ponadto do zadań kuratora należy monitorowanie procesu resocjalizacyjnego. W zakończonych sprawach, wszyscy sprawcy przeszli badania psychologiczne i korzystali z różnych form psychoterapii. Niektóre terapie miały charakter długoterminowy i trwały kilka lat.

VIII. Działania prewencyjne

W diecezji płockiej obowiązkowe szkolenia prewencyjne rozpoczęły się w 2014 r. Ich celem było uświadomienie osób duchownych, katechetów świeckich, nauczycieli szkół katolickich o skali, symptomatologii i przyczynach nadużyć seksualnych popełnianych na osobach małoletnich. Przekazano podstawową wiedzę z zakresu prewencji nadużyć seksualnych. W latach 2014-2021 w szkoleniach udział wzięło prawie 1400 osób. Ich zasięg i grupy prezentuje Tab. 6.

Tab. 6. Wykaz szkoleń organizowanych w diecezji płockiej na temat przeciwdziałania i właściwego reagowania na przypadki nadużyć seksualnych

Rodzaj grupy	Data	Liczba uczestników
Księża dziekani, dekanalni ojcowie duchowni, wykładowcy seminarium, pracownicy kurii, sądu biskupiego, innych instytucji diecezjalnych oraz klerycy	6-8 marca 2014	130
Katecheci świeccy i duchowni	27-29 sierpnia 2014	800
Proboszczowie i administratorzy	5 grudnia 2018	230
Wikariusze, pracownicy kurii, sądu kościelnego oraz seminarium	27 lutego 2019	150
Pracownicy Centrum Psychologiczno-Pastoralnego „Metanoia”	13 marca 2019	30
Nauczyciele szkół katolickich z Płocka, Sierpca i Mławy	23 marca 2019	30

W dniu 5 grudnia 2018 r. biskup płocki wydał dokument pt. *Zasady prewencji i postępowania w pracy duszpasterskiej z osobami małoletnimi w diecezji płockiej*. Promulgacja dokumentu rozpoczęła drugi cykl szkoleń, który zapoznawał duchownych i świeckich z diecezjalnymi normami postępowania w pracy z dziećmi i młodzieżą, sposobami zapobiegania nadużyciom oraz prawidłowym reagowaniem na sytuacje wykorzystania. Uczestnicy szkoleń składali pisemne oświadczenie o zapoznaniu się z treścią dokumentu.

Kilku duchownych ukończyło studia podyplomowe w zakresie profilaktyki wykorzystywania seksualnego dzieci i młodzieży organizowane przez Centrum Ochrony Dziecka przy Akademii Ignatianum w Krakowie. Oprócz tego, diecezja udostępniła na swojej stronie internetowej podstawowe informacje dotyczące zgłoszeń o nadużyciach seksualnych oraz zamieściła dane kontaktowe do osób odpowiedzialnych za ich przyjmowanie.

W diecezji płockiej każdego roku, zgodnie z zaleceniami papieża Franciszka, odbywają się w katedrze nabożeństwa pokutne za grzechy wykorzystania seksualnego. Inicjatywę tę podjęto też w wielu parafiach.

Zakończenie

Analiza zebranego materiału dotyczącego nadużyć seksualnych popełnionych przez niektórych duchownych diecezji płockiej na przestrzeni czternastu lat, ujawnia rzeczywisty rozmiar dramatu osób pokrzywdzonych i ich bliskich. Za każdą ofiarą kryje się konkretna historia zranionego życia, często długie zmaganie z decyzją, by zgłosić przestępstwo władzy kościelnej

oraz organom władzy państwowej, powołanym do ścigania tych przestępstw, w końcu do świadczenia długotrwałych skutków głębokiej traumy.

Publikacja niniejszego raportu jest w pewnym sensie zadośćuczynieniem, jakie należy się osobom skrzywdzonym i ich bliskim. Ujawnienie informacji o ich dramacie jest niezbędnym krokiem w odzyskaniu godności przez pokrzywdzonych i ważnym elementem w przywracaniu wiarygodności Kościoła.

Ufamy, że jego publikacja przyczyni się do zmiany świadomości społecznej w postrzeganiu, reagowaniu i zgłaszaniu odpowiednim instytucjom przestępstw seksualnych popełnionych na małoletnich. Wierzymy, że uwrażliwi sumienie duchownych na problem nadużyć seksualnych, zarówno potencjalnych sprawców, jak i tych, którzy z powodu źle pojętej troski o Kościół bagatelizują ten problem. Wreszcie, że doda odwagi wszystkim tym, którzy jeszcze nie powiedzieli o swoim zranieniu i nadal cierpią z tego powodu.

Niniejszy raport został przygotowany na prośbę biskupa płockiego Piotra Libereę przez zespół „Ku uzdrowieniu i odnowie”.

Płock, dnia 22 czerwca 2021 r.

dr hab. Małgorzata Skórzewska-Amberg

ks. dr Marek Jarosz

ks. dr hab. Mirosław Kosek

adv. Paweł Kowalczyk

mgr Wioletta Konopa-Stelmach

lek. med. Bogdan Stelmach

ks. mgr Maciej Szostak